

УДК 745/749
ББК 85

Дяків Олена Василівна
кандидат мистецтвознавства, доцент
кафедра образотворчого мистецтва
та реставрації ім. М. Фіголя
Інституту мистецтв
Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника

ДЕКОРАТИВНА КУЛЬТУРА. “ВТОРГНЕННЯ ТАЛАНТУ”

Автор ввела в науковий обіг значний корпус творів, визначила проблему часткового згасання промислу та існування його форм кінця ХХ – початку ХХІ ст. Виявила об’єктивні причини відродження та переходу від традиційно усталених архаїчно-типологічних форм до вишуканої ужиткової декоративності.

Ключові слова: декоративна кераміка, стилізація, скульптурна композиція, баняк, макітра, графин.

Транслявання культурно-духовного надбання в часі не є прогнозованим і не відомо в чому, в якому місці і від якої форми воно виникне. Це явище означене “стрибками” викликаними, як різними зовнішніми факторами, так і внеском-“вторгненням” окремих талантів, їх ініціативою, індивідуальним вкладом одиниці, що стає орієнтиром для учнів і послідовників [5, 115].

Дослідники кераміки у своїх дослідженнях акцентують увагу на творчому методі – ознаці образності. Голубець О. розглядаючи професійну кераміку Львова відмітив, що львівські митці “...прагнули переосмислити, відродження і розвиток традицій на рівні професійного мистецтва” [1, 18]. Питання методів і засобів актуальне для розвою осередків народного мистецтва, без них немає творчості, інноваційності, зрешту нової естетики. Лащук Ю. у вислідах покутської кераміки виводить особливий панестетизм творів Бахматюка О., Баранюка І., коломийського мискарського осередку, яких об’єднує логічно-сюжетний і емоційно-орнаментальний лад.

Явище художньої декоративності в різні десятиліття ХХ ст. притаманні таким відомим керамічним осередкам як Опішнянський, Васильківський, а

також виробам Львівської кераміко-скульптурної фабрики художнього фонду і це як визначає дослідник української народної кераміки І. В. Сакович “...підвищення декоративності виробів, художньої виразності скульптурних образів, найбільш повного використання пластичних і декоративних можливостей матеріалу...” [7, 79].

Прояв образно-декоративної неповторності (вислів Ю. Лащука) в осередку починається з 1950-х рр. [3, 18-19]. Культурологічна субстанція закладена ще в середині XIX ст. і в часі осередок проіснував до наших днів. Культуро-генетичні корені сприяли виявленню видових ознак “стильового канону”, що притаманний тільки цьому осередку, через трансляцію традицій гончарства та збагачення молодим поколінням гончарів. Витоки неповторної декоративності йдуть від психології відчуття терену сформованого на естетичних та етичних засадах, які дооформлюють філософський творчоремісничий процес гончарної спільноти. Закладені умови розвитку через традиції виготовлення ужиткового посуду дозволили зберегти техніку та стилістику, а подальше вдосконалення технології обробітку пластично-декоративним оздобленням у 2005 – 2014 рр. підтверджує образну неповторність виробів. Серед гончарів осередку інноваційним підходом виокремлюється родина Макар (батько і два сина). Макар Орест Миколайович народився у 1960 р. в сім’ї Миколи та Марії Макар і з 80-х рр. XX ст. починає займатись декоративною керамікою чому сприяло навчання в Косівському технікумі, де у 1979 р. закінчив відділення художньої кераміки. Цю ж освіту здобув і старший син Любомир. В творчості Ореста Миколайовича немає безпосереднього зв’язку з традиціями осередку, декоративну кераміку виготовляє за допомогою гіпсових форм, а виражальні засоби запозичує зі станкової скульптури. В керамічній пластиці виконані тонко промодельовані скульптурні зображення собаки, kota, слона тощо, в яких кольору відводиться узагальнене значення. Окремої уваги заслуговують керамічні рельєфи, композиції яких насичені дрібними деталями і відрізняються тонким опрацюванням форм. В доробку майстра є

декоративно-ужитковий посуд з рельєфною наліпкою. Такі деталі органічно доповнюють форму посудини, а в композиційному вирішенні помітний вплив традицій народного мистецтва та вміння художника-професіонала.

Індивідуальною манерою та оригінальною інтерпретацією здобутків традиційного гончарства виокремлюється декоративна кераміка Любомира Макара, який своєю творчістю сприяє збереженню і розвитку гончарних традицій осередку. Л. Макар позбувається певних обмежень, вільно трактує форму, яку формує на гончарному крузі. Традиційні форми стають основою для ліплення. Великі порожнисті об'єми перетворює в зооморфні фігурки ("Гусак", "Баран"). Цей декоративний посуд має ужиткове призначення – для вина – великі за об'ємом від 3 до 50 літрів. Зображення трактовано умовно, великі деталі голів диспропорційні і спрямовані на емоційне сприйняття задуманого образу. У цих творах декоративний образ має відверту деформацію, що споріднює їх з традиційною керамічною іграшкою. Присадкуваті розширені до низу посудини, кришечка у вигляді гротескної голови гусака та вівці, доповнені ліпленням одягом (шапкою, козушком та вишитою сорочкою), розведені в бік рукави слугують вушками. Фактурна передача деталей одягу, зокрема вовняного козушка та сорочки, стилізація деталей голови влучно доповнюють образне сприйняття виробу, адже всі виражальні засоби підпорядковані продуманому застосуванню природних властивостей глини. Індивідуальний творчий вклад майстра для гончарівського осередку є певним орієнтиром, знайдені ним засоби художньої виразності керамічної форми вражають гармонією інтерпретованих форм і декору. Основою методу є узагальнення засобом – стилізація, через довільну зміну пропорцій, а іноді деформацію, що посилюють емоційне сприйняття образу. Узагальнені великі форми виробів послуговують основою для синтезу формотворення та декорування. Так макітру прикрашає скульптурна композиція "Вертеп" майстер по своєму інтерпретує цей сюжет. Умовно трактовано фігурки колядників з певною деформацією образів. Центральний персонаж-колядник із зіркою

розвернутий на глядача, коза та третій персонаж з ложкою лізуть всередину макітри – все це пропущено через призму гумору.

Любомир Макар. Макітра. 2014 р.

Для автора властиве відчуття матеріалу, завдяки якому транслюються емоції породжені мрійливістю (“поетизована умовність” вислів Ю. Лащука), відчутна його присутність у світі мрій, поезії, що линуть з його рук [6, 129]. Лаконічний естетизм властивий виробам, адже автор не використовує поливи, а збагачує форму виробів декоративними засобами – ліпкою, риткуванням. На формах мисок, баняків, макітер, глечиків вони окреслюють красу їх пластики, пропорцій. В кожному виробі добре знайдені декоративні акценти, як от у широких макітрах, баняках прорізним методом нанесено на покритку геометричний орнамент доповнений масивними “капельками”, “колами” та “смугами”. Фактурний прийом настільки добре знайдений, що декор нагадує різьблення по дереву, але в іншому матеріалі. Таке декорування настільки органічне для керамічної форми, що вона претендує на самостійну оригінальність. Знайдена майстром особлива декоративність почерпнута з середовища рідного осередку, від гончарівських ремісників носіїв “...цієї естетичної, успадкованої і виробленої в селянському середовищі декоративної культури...” [4, 51]. Витоки такого декоративізму

йдуть від пам'яток ХІХ ст. під поливних розписів, ріжкованого та фляндрованого малярства. В їхньому арсеналі застосовується простий і обмежений арсенал засобів: смужки, кривулі, риси та крапки [2, 210].

Любомир Макар. Баняк. 2014 р.

Принцип компоновання декору по формі – концентричний, характерний для полив'яних мисок Товстого, Бережан, чим і пояснюється погодженість і відповідність із застосованою на них орнаментикою. Ця узгодженість є свідченням декоративного хисту, стійкості і давності творчого канону. Знайдені орнаментальні форми синтезуються з усталеними формами посуду. Відбувається декоративне збагачення через інтенсифікацію творчого процесу професійного художника з досвідом народної культури, через пізнавальний фрагмент – фразату. Діалог традиційних для осередку архаїчних форм і сучасного декорування, їх принципова рівність утворюють видову ознаку за якою пізнається творчий почерк майстра. Такий творчий синтез реанімував життя осередку через новаторське вирішення, що тісно пов'язане з етнокультурою, художньою спадщиною екосередовища.

Інтенсифікація творчого процесу – найбільш цінне для існування осередку, адже з'явилась спрямованість творчої програми гончарів, подальший шлях. Окрему групу від декорованих геометричним орнаментом утворюють вироби з ліпленим рельєфним рослинним декором. Це ужиткові вироби баньки, баняки, макітри, графини тощо. Улюбленим мотивом є виноградне гроно з листям, яке розміщене по опуклій поверхні посуду.

Любомир Макар. Глек для вина. 2014 р.

Укрупнені форми декору концентрично розміщені по формі і перериваються у місцях носика, кріплення ручки і композиційно розташовуються нижче. Майстер досконало відчуває архітектоніку виробу, грайливо поєднує широкі об'єми з витягнутими вишуканими шийками-горловинами з масивними кришечками, ручками. Для баняків і макітер характерним є опуклий пружок, широкі вінця і невелика висота виробу надають особливої пластики виробу завдяки стрімкому зменшенню форми (куляста або навпаки) до вузького дна. Така художня ритміка форм асоціюється з певною архітектонікою – це новітньо, гармонійно і творчо.

З пасивних в художньому сприйнятті ужиткових форм вони трансформуються у вишукані форми інтер'єру зі своїми етно і еко акцентами. Ці твори стають душею цього інтер'єру, емоційною програмою дійства життя. Вироби майстра впізнавані. Іноді функційна частина посудини

(сільниця) невелика, зате шийка та кришка утворюють значно більшу форму, ніж вичеревок надаючи їм декоративної значущості.

Насичена формотворча варіативність, несподівана тектоніка ужиткових виробів та застосовані для їх створення засобів і методів надає їм нової декоративної пластики. Питання творчого методу актуальне для розвою осередку народного мистецтва, без них немає “сплеску” творчості, унікальних ідей, що породжують декоративну образність.

Ознаки панестетизму сформульовані доктором мистецтвознавства Лащуком Ю., для якого притаманні благородна простота, структурність і образна ясність, що наклались на поетичний реалізм художньої мови. Це явище сприймається через атмосферу святковості, містерії у творах Макара Л., яку підсилюють алегоричні образи птахів, тварин, колядників, що доповнені ліпленням декором. Відбулось осмислення і осягнення народної творчості, де просте і побутове опоетизовується.

Висновки. Творчість майстра об’єднує стиль, послідовність трактування форм, декоративних мотивів, окремих елементів, що емоційно збуджують своєю художньою подачею. Сила і образність майстра в коренях, які ведуть до “пам’яті” осередку, до архетипів західно-подільської кераміки ХІХ – ХХ ст. В творах досягнуто узгодженості сюжетно-оповідного моменту з орнаментально-декоративними засадами.

1. *Голубець О. М.* Львівська кераміка /О. М. Голубець. – К.: Наукова думка, 1991. – 120 с.
2. *Дяків О. В.* Художні особливості декоративного мистецтва Західного Поділля ХІХ – ХХ ст. Історія, типологія, стилістичні відміни /О. В. Дяків. – Дис. канд. мистецтв: 17.00.06. – Львів, 2007. – 210 с.
3. *Лащук Ю.* Покутська кераміка /Ю. Лащук. – Опішне: Українське народознавство, 1998. – 160 с., іл.
4. *Лащук Ю.* Покутська кераміка /Ю. Лащук. – Опішне: Українське народознавство, 1998. – 160 с., іл.

5. *Лащук Ю.* Покутська кераміка /Ю. Лащук. – Опішне: Українське народознавство, 1998. – 160 с., іл.
6. *Лащук Ю.* Покутська кераміка /Ю. Лащук. – Опішне: Українське народознавство, 1998. – 160 с., іл
7. *Сакович І. В.* Народна керамічна скульптура радянської України /І. В. Сакович. – К.: Наукова думка, 1970. – 86 с., іл.

ДЕКОРАТИВНА КУЛЬТУРА. “ВТОРГНЕННЯ ТАЛАНТУ”

Ornamental culture. “Invasion talent”

The author introduced a scientific revolution considerable body of works defined the problem partial extinction fishery and its existence forms the end of XX – beginning of XXI century. Revealed reason objectively recovery and transition from traditional typological established archaic forms to fine crafts decoration.

Key words: decorative ceramics, stylization, sculpture, banyak, pot, carafe.

Декоративная культура. “Вторжение таланта”

Автор ввела в научный оборот значительный корпус произведений, определила проблему частичного угасания промысла и его существование конца XX – начала XXI ст. Обнаружила объективные причины возрождения и перехода от традиционных устоявшихся архаично-типологичних форм к искусной прикладной декоративности.

Ключевые слова: декоративная керамика, стилизация, скульптурна композиция, каstrуля, макитра, графин.